

מעבדות לחירות – על חירות ואחריות

מדוע לדעתכם/ חשוב להעביר מדור לדור את סיפור יציאת מצרים?
האם יותר חשוב לספר על היציאה ממצרים או על העבדות שקדמה לה?

כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:
וְאָמַרְתָּ לְבְנֶךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה.
דברים ו', כ

“זכרת כי עבד היית בארץ מצרים” | ד"ר מיכאל ויגודה

אחד הזיכרונות העמוקים והטראומטיים ביותר של עם ישראל בראשית דרכו הוא שעבוד מצרים. במצרים חוו בני ישראל כעם זר סבל רב בגלל ניצול מחפיה, דיכוי והשפלה. האירוע המכונן של יציאת מצרים... מסמן את לידתו של רעיון חירות האדם וכבודו. בעקבות אירוע זה, הוטלה על עם ישראל המשימה לייסד חברה שבה הכול, גם העניים והחלשים ביותר, יזכו להכרה בזכותם לכבוד ולחירות, ולא ייהפכו לכלי להשגת מטרות כלכליות או מדיניות של אחרים.

התורה והנביאים מזהירים פעמים אין ספור מפני עושיק הזר וניצולו. הזר נחשב יחד עם היתום והאלמנה לאחת החוליות החלשות בחברה, ולו רק בשל בדידותו הנובעת מעקירתו מסביבתו הטבעית, והוא זקוק להגנה: "וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ"ב, כ), "וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאִתָּם יְדַעְתֶּם אֶת נַפְשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ"ג, ט).

הזיכרון והמשפט, גיליון 154

- לפי מיכאל ויגודה, מה המשימה שהוטלה על עם ישראל בעקבות יציאת מצרים?
- מהו ההיפך מחירות וכבוד האדם לפי דבריו?
- הגרים במקרא הם זרים חסרי נחלה, המייצגים את השכבה המוחלשת בחברה (לצד אלמנות ויתומים). מי נחשב לחוליה החלשה בחברה הישראלית היום? האם השכבה המוחלשת היא בהכרח גם זרה?
- "וְאִתָּם יְדַעְתֶּם אֶת נַפְשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ"ג, ט) – מה הכוונה בביטוי 'לדעת את נפשו של אדם'? מדוע חשוב 'לדעת את נפשו של האחר'? איזו התנהגות מצופה ממי שיודע את נפשו של הגר?

לא עוד שעבוד – ללמוד להיות חזק שמתנהג כראוי |

ד"ר אורית אבנרי

לאחר מעמד הר סיני, משה עולה להר וחוזר כאשר באמתחתו קובץ חוקים מפורט. קובץ זה נפתח בדיני עבד עברי, וליתר דיוק במצוות שחרור עבדים. זו המצווה הראשונה שבה מצווה עם ישראל לאחר מעמד הר סיני...

העובדה שעל כל אדם מוטלת החובה לזכור שהוא היה עבד במצרים יכולה להוביל לשתי מסקנות מנוגדות בתכלית. אפשרות אחת היא שבעקבות תקופת עבדותו אומר לעצמו האדם – לעולם לא אחזור למעמד העבד! אעשה הכול כדי להיות אדון. אמירה זו משקפת מיאוס מעמדת העבדות ורצון עז להיות בצד השני של המטבע – בצד האדנות [האדון].

ישנה גם אפשרות חלופית לזיכרון העבדות במצרים. באפשרות זו, העבדות נחוותה באופן כל כך קשה וטראומתי עבור האדם, עד שהוא אינו מוכן בשום אופן להשלים עם מציאות שבה יהיו סביבו עבדים נרצעים [כפופים מוחלשים]. על כן הוא ניגש בחדווה לפעולת שחרור העבדים...

התורה פונה תמיד לאדון, לבעל הקרקעות, לעשיר... רק כשיש עבד, [כש] יש מיעוטים, [או כשיש] גרים – ישנה גם הזדמנות להתנסות בבלימת הכוח, ללמוד להיות חזק שמתנהג כראוי. אין בתורה אנרכיזם [מערכת ללא חוקים או כללים] ולא פנטזיה על עולם ללא היררכיה [עולם ללא מעמדות ופערים], אלא ניסיון להגביל אותה.

... משמעות יציאת מצרים היא לא "לעולם לא עוד עבד" ולא חשוב באיזה מחיר, אלא "לעולם לא אהיה אדון משעבד כמו מצרים", אפילו אם לעיתים המחיר יהיה לא פשוט. ריסון הכוח מבלי לוותר עליו – זו המורכבות הרוחשת מתחת לחוקי שחרור העבד, הגר והשבת.

מאמר בעיתון מקור ראשון, פברואר 2013

מעבדות לחירות – על חירות ואחריות

חופשי ומאושר | שרית שטינהרט

שרית שטינהרט

חירות ואחריות

אדם ועם הקפצים [רוצים] בחירות, בהתנערות מן העבדות, חייבים לזכור בכל דור ודור מה היה מצבם בתקופה שלפני החירות. ומזיכרון עמוק זה – לשאוב תעצומות-נפש, כוחות-רצון ומשאבי-אחריות כדי להיות מסוגלים לעמוד בנטל החירות.

כי חירות איננה הפקרות, מין זכות ורשות לעשות כל מה שעולה על הדעת [מה שמתחשק]. חירות היא התכונה שאיתה מסוגלים אדם ועם לנהוג באחריות ולהשליט את התבונה על היצר [לנהוג בשיקול דעת].

פעם שמעתי ממישהו: "...חייב אדם לראות את עצמו!" – וכאן עוצרים, שוכחים את חלקו השני – "כאילו הוא יצא ממצרים". שהוא החלק הכי חשוב במשפט הזה. זהו הצו האישי, המחנך, הקורא לכל אחד בכל מקום ובכל זמן – לא לשכוח את צרת העבדות, ולא לזלזל בכובד האחריות המתחייב מן החירות. כך – כל אדם, ובראש וראשונה – אדם מישראל. נחמן רז, קיבוץ גבע, 2000

מארכיון
החגים
הקיבוצי

- מה ההבדל בין 'חירות' לבין 'הפקרות'? תנו דוגמאות. ?
- במקור נכתב על "נטל החירות". מדוע החירות נחשבת נטל? מה מסייע לשאת את הנטל ולהתמודד איתו? ?
- בהגדה כתוב: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". לפי המקור, מה התנאי החיוני לביצוע משימה זו? ?
- לפי המקור, מדוע אסור לשכוח את העבדות? מדוע יש לכך חשיבות מיוחדת עבור אדם מישראל? מה דעתכם/ן? ?

מהו חופש לפי התמונה? ?

על בסיס המקורות שלמדתם/ן, הוסיפו לתמונה מרכיבים שמבטאים חירות, שיהפכו את ה'חופשי ומאושר' גם לבן חורין. !